

۴۰۴۴

سلسله معارف اسلامی

۶

۵۶۴

۵۶۴

حکمت، عرفان و قرآن

تألیف:

علی زمانی (قمشده‌ای)

www.ketab.ir

زمانی قمشه‌ای، علی، ۱۳۲۳ -

حکمت، عرفان و قرآن / تألیف علی زمانی قمشه‌ای. - قم: رواق حکمت، ۱۳۹۴.

۵۶۴ ص. - (سلسله معارف؛ ۶)

ISBN :978-600-952070-1

فهرست‌نویسی براساس اطلاعات فیبا.

کتابنامه به صورت زیرنویس.

نمایه.

۱- فلسفه اسلامی -- مقاله‌ها و خطابه‌ها. ۲- عرفان -- مقاله‌ها و خطابه‌ها.

۳- قرآن -- مقاله‌ها و خطابه‌ها. الف. عنوان.

۲۹۷/۴۰۸

۱۳۹۴ ح ۷ ز BRB

اسم کتاب:	حکمت، عرفان و قرآن
مؤلف:	علی زمانی قمشه‌ای
چاپخانه:	مؤسسه امام صادق (ع)
ناشر:	رواق حکمت
تاریخ:	۱۳۹۴/۱۳۳۶ ق
چاپ:	اول

مرکز پخش

قم - میدان شهدا، انتشارات توحید

ت ۳۵۴۵۲۷۳ : ۳۷۷۲۵۱۹۲۷۱ : ۹۱۲۱۵۱۹۲۷۱

[http:// www.imamsadiq.org](http://www.imamsadiq.org)

Tohid.ir-shia.ir

پیشگفتار

بسم الله الرحمن الرحيم و صلى الله على محمد و آله الطاهرين

فن حکمت و عرفان از یک نگاه زمینه و مقدمه شناخت قرآن می باشند: ﴿وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا﴾^(۱) خداوند به هر کسی که بخواهد حکمت می بخشد، به هر کس حکمت داده شود به یقین خیری فراوان داده شده است، بنابراین از نظر قرآن - حکیم «حکمت» همان قرآن است، و قرآن سر تا سر حکمت می باشد. ﴿يَسْ * وَالْقُرْآنِ الْحَكِيمِ﴾^(۲) یعنی ای سید عالم سوگند به قرآن حکیم و حکمت آموز.

فن عرفان همگام حکمت عبادت است از مشاهده معارف ناب و به نظاره دیدن ملکوت آسمان و زمین آن سان که ابراهیم علیهما السلام مشاهده کرد. ﴿وَكَذَلِكَ نُرِيْ اِبْرَاهِيْمَ مَلَكُوْتِ السَّمٰوٰتِ وَ الْاَرْضِ وَ لِيَبْشُرَ الْوٰفِيْنَ﴾^(۳) این گونه ملکوت آسمانها و زمین را به ابراهیم نمایانندیم تا از جمعی که یقین کنندگان باشد.

از این دیدگاه قرآن حکیم اصل و خاستگاه عرفان و معارف، به شمار می رود. در نتیجه حکمت عرفان و قرآن یکی می باشند، گرچه از نگاه اول حکمت و عرفان مقدمه شناخت قرآن به حساب می آمدند، زیرا قرآن در حالی که ظاهرش روان است دارای اشارات و لطائف ظاهراً پیچیده می باشد. چنان که امام حسین

۱. بقره: ۲۶۹.

۲. یس: ۱.

۳. انعام: ۷۵.

عَلَيْهِ السَّلَام می‌فرماید: کتاب الله على اربعة اشياء، على العبادة والاشارة واللطائف و الحقائق، فالعبارة للعوام، والاشارة للخواص، واللطائف للأولياء، والحقائق للأنبياء^(۱) کتاب خداوند متعال (قرآن) بر چهار اساس تنظیم گردیده است، بر عبارات، اشارات، لطائف، و حقایق، عبارات آن از آن عوام و توده مردم است، اشارات قرآن از آن خواص و متخصصان می‌باشد، (عوام از آن بهره‌ای ندارند) لطائف، پنهان، درون و باطن آن از اولیاء الله و مقربان درگاه خداوند است، آنان که به قرآن تسلط لازم دارند، و حقایق آن از پیامبران است یعنی آنان که به قرآن متحقق شده‌اند و روان حیرت‌انگیز و با آن متحد می‌باشند.

بر این پایه تفسیر و روانی تنها درباره الفاظ و کلمات قرآن به نگارش آمده و پرده از روی ظواهر آن برداشته شده است، زیرا ظاهر قرآن در حالی که روان و آسان به نظر می‌رسد بسی رازمند است لذا رموز ظاهری قرآن مورد تفسیر قرار می‌گیرد اما تفسیر درباره اشارات قرآن بسی اندک است، و می‌توان گفت تأویلات قرآن مورد اشاره ظواهر قرآن قرار می‌گیرند، اما لطائف و دقایق تأویلات قرآنی در جنبه وجود اولیاء الله است از آنان خود را قرآن ناطق می‌شمرند، اما حقایق قرآن و درون و برون کامل آن در جان و روان پیامبران و آنان که قلبشان جایگاه قرآن است می‌باشد و گاهی سنگینی و حسرت آنان را فرسوده و پیر می‌نماید، در حالی که همگان همان آیات را تلاوت می‌کنند و نه پیر می‌شوند و نه فرسوده و فرتوت.

فهرست موضوعات

۵	پیشگفتار
۷	آغاز سخن در حجتی حکمت
۱۰	هدف حکمت
۱۱	برترین حکمت
۱۱	هدف غایی حکمت
۱۲	شرافت حکمت
۱۲	قلمرو حکمت
۱۴	حکمت از دیدگاه شیخ بهایی
۱۵	حکیم متاله حاج مولی هادی سبزواری
۱۶	استادان حکیم در اصفهان
۱۷	آثار محقق سبزواری
۱۹	روش حکمت حکیم سبزواری
۲۰	حکیم متاله انصاری دارابی
۲۲	چالش حوزه معارف و حکمت
۳۰	آیات و روایات

چند نکته	۳۶
حدوث و قدم عالم	۳۹
سؤال سوم: درباره ادعای مدح ابن عربی از خلفا و متوکل و...؟	۴۱
سؤال چهارم: آیا عرفا از جمله ابن عربی قائل به جبر می باشند؟	۴۴
سؤال پنجم: مذهب و اعتقاد ابن عربی چیست؟	۴۶
مکاشفات ابن عربی	۷۴
نمونه هایی از کشف صحیح	۷۸
جمع و آشتی	۸۶
سؤال دهم: عوالم وجود (خلقت) چند عدد است؟	۸۸
سؤال یازدهم: عشق چیست و نظر صدرالمতالہین در این باره چیست؟	۹۰
بررسی نگرش نراقی در متارعة ابن عربی و سمنانی، پیرامون وحدت وجود	۱۱۱
ادله طرف داران وحدت وجود	۱۲۰
تأثیر محی الدین عربی بر صدرالمতالہین و فلسفه او	۱۲۵
تدوین کتاب اسفار بر اساس اسفار عرفا	۱۲۷
أصالت وجود	۱۲۸
وجود ذهنی	۱۳۰
سریان وجود	۱۳۱
علم به علّت، سبب علم به معلول است	۱۳۲
نظریه خلق جدید عرفا و حرکت جوهری صدرا	۱۳۳
علم باری تعالی	۱۳۶
اهداف کلام	۱۳۷
مسألة شرور	۱۳۹

- ۱۴۰..... عشق موجودات به خدای سبحان
- ۱۴۱..... مراتب تکامل نفس و انسان کامل
- ۱۴۲..... تناسخ
- ۱۴۳..... آنچه از بدن باقی خواهد ماند
- ۱۴۳..... حشرهای نفس انسان
- ۱۴۶..... حیات اجسام
- ۱۴۷..... نفخ صور
- ۱۴۸..... احوال روز قیامت
- ۱۴۹..... حقیقت احوال، بهشت و دوزخ
- ۱۵۱..... مسأله دوام عقاب
- ۱۵۴..... ماده و صورت دوزخ
- ۱۵۵..... شجره و یا درخت طوبی
- ۱۵۷..... تاثیر پذیری سید حیدر از ابن عربی، مشترکات اندیشه‌های آنان؟
- ۱۶۰..... تعریف توحید
- ۱۶۲..... تقسیم توحید
- ۱۶۴..... کیفیت توحید
- ۱۶۹..... ظهور و کثرت وجود اجمالاً و تفصیلاً
- ۱۷۱..... عدم تعلق جعل به معدومات و اعیان ثابت
- ۱۷۳..... تفاوت ادراک حقیقت توحید
- ۱۷۴..... توحید اهل حقیقت
- ۱۷۶..... شریعت و طریقت و حقیقت
- ۱۷۹..... اسرار نبوت و ولایت
- ۱۸۱..... ولایت مطلقه و مقیده

۱۸۳	تعیین ولی
۱۸۸	شاهد سخن
۱۸۸	لطیفه جالب
۱۹۰	امامت
۱۹۲	قیامت کبری و معاد
۱۹۳	قیامت معنوی صغری
۱۹۵	طهارت به آرد و خاک
۱۹۷	نماز اهل حقیقت
۱۹۸	روزه اهل شریعت
۲۰۰	فرق میان دانشهای ارتقایی و کسبی
۲۰۵	حاج شیخ مهدی امیر کلایی، تحقق عمرشی ولایت
۲۰۸	استدلال قیصری
۲۰۹	نظر کاشانی
۲۱۰	نظر آقا محمد رضا قمشه‌ای
۲۱۲	دیدگاه سید حیدر آملی
۲۱۳	متن کلام ابن عربی
۲۱۴	تفسیر کاشانی
۲۱۶	شرح قیصری
۲۱۹	نظر حاج شیخ مهدی علیه السلام و شرح آن
۲۳۴	ولایت و رهبری از دیدگاه امام خمینی علیه السلام و عارفان
۲۳۶	۱. ولایت الله
۲۳۹	۲. ظهور ولایت
۲۴۰	۳. تجلی گاه ولایت و رهبری

۲۴۲	توضیح
۲۴۳	۴. فرق نبوت و ولایت
۲۴۵	۵. ابعاد ولایت
۲۴۵	۶. ولایت در قوس نزول
۲۴۶	۷. ولایت محمد و علی علیه السلام در روایت
۲۴۷	۸. ولایت ائمه طاهرين علیهم السلام
۲۵۰	۹. آغاز ولایت و درجات آن
۲۵۲	۱۰. پایان و انتهاء ولایت
۲۵۳	۱۱. رسیدن به ولایت
۲۵۷	۱۲. خاتمه
۲۵۹	عرفان حج و اسرار حج عاشقان از دیدگاه الهی
۲۵۹	مقدمه
۲۶۲	اسرار حج عاشقان
۲۶۲	۱. نیت خالص
۲۶۳	۲. اسرار غسل و احرام و لبیک
۲۶۶	۳. رازهای نماز احرام و لبیک
۲۶۹	۴. ورود به مسجد الحرام و طواف
۲۷۱	۵. استلام حجر
۲۷۳	۶. ورود به عرفات و مشعر
۲۷۶	۷. ورود به منی، ذبح و حلق
۲۷۹	۸. طواف و نماز طواف
۲۸۱	۹. سعی صفا و مروه
۲۸۲	۱۰. رکن مسبحار

۲۸۳	۱۱. دخول به کعبه
۲۸۴	۱۲. رمی جمره
۲۸۵	۱۳. مسجد حنیف
۲۸۶	۱۴. وداع با بیت الله
۲۸۷	۱۵. ورود به مدینه
۲۸۹	۱۶. شهادی احد
۲۸۹	۱۷. بازگشت به وطن
	ادعای سگمت علامه طباطبائی رحمته الله علیه و یا مباحله و خاطره از علامه
۲۹۱	طباطبائی رحمته الله علیه
۲۹۱	تاریخ مباحله
۲۹۲	سبب مباحله
۲۹۵	پیشنهاد مباحله
۲۹۵	کیفیت مباحله
۲۹۶	نکات برجسته
۲۹۸	جدال نیکو
۳۱۷	حکمت مطهر
۳۱۸	ارائه نظریات بدیع در علوم مختلف
۳۲۱	انقطاع از عالم در فضای تعلیم و تعلم
۳۲۲	جهان بینی توحیدی، تاوان تزکیه و تلاش علمی
۳۲۸	ظهور کسی چون مطهری مشکل است
۳۳۰	الگوگیری و علم اندوزی دغدغه اصلی مطهری
۳۳۳	مطهری تربیت شده مکتب اسلام
۳۳۶	جامع و معتدل با روحی بلند

۳۳۸	ناگفته‌هایی از حیات علمی حضرت آیت الله علامه حسن زاده آملی
۳۶۱	شیوه حکمت و عرفان حکیم متّله
۳۶۱	حضرت آیت الله جوادی آملی (مد ظله العالی)
۳۶۱	(جمع سالم و مکسر)
۳۶۴	عقل گرایان افراطی
۳۶۶	سمع و نقل گرایان
۳۶۹	جامع نگاران
۳۷۱	تطبیق اول در بحث فلسفی اراده
۳۷۶	حقّ سخن، نظر نگارنده
۳۷۷	تطبیق دوم در بحث عرفانی ختم ولایت
۳۷۹	استدلال قیصری در جبهه اول
۳۷۹	نظر ملا عبدالرزاق کاشانی
۳۸۰	دیدگاه سید حیدر آملی
۳۸۱	نظر آقا محمد رضا قمشه‌ای
۳۸۳	ذاتی و عرضی در ادیان
۳۸۴	نقد
۴۱۷	عالم المثال و البرزخ
۴۲۶	البحث الاول: فی اثبات عالم المثال
۴۲۷	تنبيه
۴۳۰	مذهب صدرالمتهین
۴۳۴	احکام الاشتداد
۴۳۷	نسبة النفس الى الصور المتخیلة
۴۳۸	فذلکة

٥٦٣	فهرست موضوعات
٤٣٩	شئون النفس ونشأتها
٤٤٠	حصيلة البحث
٤٤١	نظرية المشاء
٤٤٣	توضيح نظرية صدر المتألهين
٤٤٦	الشيخ الرئيس و نظره النهائي
٤٤٧	برهان آخر
٤٤٩	نظرية العلامة الطباطبائي
٤٥١	الإمام العيني
٤٥٢	برهان الامكان الاخر
٤٥٢	موقف العرفان تجاه المثالي
٤٥٣	المرحلة الثانية
٤٥٣	مقدمة
٤٥٤	تمثل الملائكة وإبليس
٤٥٧	كلام في الملائكة
٤٦٤	شؤون الملائكة
٤٦٧	في تمثيل الرزق
٤٦٧	الجنة المثالية
٤٧٠	في الجسد المثالي
٤٧٠	نكتة
٤٧١	أيضاً في الجنة المثالية
٤٧٢	وأيضاً في الجنة المثالية
٤٧٥	نشأة البرزخ
٤٧٧	الصور المثالية التي رآها النبي ﷺ ليلة المعراج

٤٧٨	 فی تمثل الحیات والعقارب والمودیات
٤٨٦	 تمثل القصور والجَنّات
٤٨٨	 تمثل النبی والأنمة ﷺ
٤٩٢	 فی تمثل الصلوة والزكاة والحجّ والولاية
٤٩٢	 فی تمثل المال والعمل
٤٩٧	 تمثل الناس
٥٠٠	 مشاعر عالم المثال
٥٠٣	 تمثل الالهیة والمعارف الحقّة بشجرة طوبی
٥٠٧	 زید بن عارث و سحرة طوبی
٥١٣	 فهرست آیات
٥٣٣	 فهرست احادیث و آیات
٥٤٧	 فهرست اسمها ومكانها
٥٥٦	 فهرست موضوعات